

עניינים תוכן

3	מבוא
4	עלייתו של כורש לשלטון
5	תפיסה אמונית של כורש
7	היהודים תחת כורש
8	מניעים להכרזת כורש
10	הצהרת כורש בעברית: עזרא א
14	הצהרה שנייה - ספר עזרא פרק ו
17	נקודות דמיון ונקודות שוני בין הצהרות כורש בעזרא א' ועזרא ו'
22	פרק ג' - סיכום
24	ביבליוגרפיה
25	נספחים
25	נספח 1
25	נספח 2: כתובת הגליל

מבוא

הכרזת כורש היא הכרזה של המלך כורש אשר ייסד את הממלכה הפרסית הגדולה. הוא אפשר ליהודים אשר ישבו בגלות בבבל לחזור לארצם תחת חסותו ועבור נאמנותם הם יכלו לחזור לפולחן האלוהים שלהם. מבחינת היהודים הצהרה זו נתפסה בתור הכרזה אשר מאפשרת לעם היהודי לא רק לבנות את המקדש שלו ולעבוד את האלוהים שלהם, אלא גם בתור הכרזה אשר מאפשרת להם לקיים מחדש את החיים שהיו להם בארץ לפני גלות בבל. בעקבות העלייה של היהודים לארץ הוקמה "יהוד מדינתא"¹. שהייתה למעשה רשות ממשל עצמי בחבל יהודה תחת השלטון הפרסי שאפשר להם את חופש הפולחן.

הכרזה זו הייתה כה חשובה עד כי לכורש עצמו מיוחסות תכונות משיחיות אשר הינם מאוד לא נפוצים עבור מנהיג לא יהודי, ומנהיג של מעצמה משעבדת. החשיבות של ההכרזה עבור העם היהודי, וההשפעה שלה על העם היהודי היא זו אשר יצרה את התיאור של כורש בתור משיח צדק ושליח האלוהים. למרות זאת חשוב לברר האם זוהי באמת הייתה הדעה היחידה בנוגע לכורש והאם באמת היהדות ראתה אותו בתור משיח ועושה דברו של האלוהים (נושא זה יקבל דגש מסוים במהלך העבודה אולם לא יעסוק בכך בצורה רחבה).

להכרזה חשובה זו, קיימים מספר אזכורים שונים במקרא. הבולטים בהם, ואשר קשורים לנושא עבודה זו, הם שתי הגרסאות אשר מתארות את הכרזת כורש בדרכים שונות. עבודה זו תבקש לעמוד על משמעותה של הכרזת כורש לנוכח שתי הגרסאות אשר מופיעות בספר עזרא, פרקים א, ו- ו. מטרת העבודה היא לבאר את ההבדלים בין הגרסאות ולנסות להבין, על ידי סקירת ספרות המחקר אשר עסקה בנושא זה, מדוע קיימות שתי גרסאות שונות להכרזת כורש, כיצד הם נוצרו ולאיזה תכלית נוצרו שתי הגרסאות של הכרזת כורש. שאלת המחקר של העבודה תהיה:

מה הדומה והשונה בין הכרזת כורש המובאת בפרק א לספר עזרא ובין ההכרזה הקיימת בפרק ו בספר זה?

כדי לענות על שאלת המחקר הפרק הראשון של העבודה יעסוק ברקע ההיסטורי, לפי ממצאים ארכיאולוגיים וספרות מחקר עיונית אשר בחנה את הנושא, של כורש עצמו ושל הממלכה אשר אפשרה את חזרתם של היהודים לארצם. הפרק השני של העבודה יהיה מרכז העבודה והוא ינתח את הגרסאות. תחילה הוא יתאר את ההכרזה הראשונה, לאחר מכן את השנייה ובסופו של הפרק אערוך דיון אשר יבחן את המאפיינים הדומים ואת השונים אשר אפיינו את שתי ההכרזות הללו בספר עזרא. הפרק האחרון של העבודה יהיה למעשה פרק סיכום אשר יעמוד על הדומה והשונה בצורה מתומצתת ויבקש לענות על שאלת המחקר באופן ישיר.

¹ פחות יהודה: השלטון הפרסי חילק את הארצות שבהם הוא שלט למחוזות או פרובניקות אשר נקראו פחות והן היו כפופות לשלטון הפרסי אשר מינה ניצבים על פיקוח ושליטה בארץ הנכבשת.

פרק ראשון: דמותו של כורש ההיסטורי

ממלכת פרס האחמנית הייתה ממלכה ששלטה בחלק גדול של אסיה במשך תקופה של מאתיים שנה והייתה האימפריה הגדולה ביותר בעולם העתיק עד לתקופתה. הממלכה האחמנית הוקמה על ידי האחמניש, ועל שמו קרויה השושלת האחמנית. בימי ציישפיש, בנו של האחמניש, זכתה הממלכה לעצמאות והחלה לתפקד בנפרד מן השלטון המרכזי של בבל. באותה התקופה ובימי הבנים של ציישפיש עדיין תפקדה פרס בתור ממלכה אשר הייתה ואסל אשר נמצא בעמדה נחותה מאשר ממלכות מדי ובבל החזקות.²

עלייתו של כורש לשלטון

בשנת 558 הפך כורש להיות השליט של כל השבטים הפרסיים של הממלכה האחמנית והחל במרד נגד הממלכה האחמנית החזקה והשולטת על פרס. היסטוריון (ניקולאס איש דמשק) אשר חי בממלכה יהודה מביא תיאור של ניצחון כורש על ממלכת מדי³. הוא המשיך את מסעות כיבושו והשתלט על ממלכות הפרתים, הארמנים ולאחר מכן גם את ממלכת לוד (לידיה) אשר נמצאה באסיה הקטנה. מסעות כיבושו במזרח גרמו לו להגיע עד להודו ובכך הצליח ליצור ממלכה עצומה אשר איימה מאוד על בבל⁴.

בשנת 539 כבש כורש את ממלכת בבל אולם השאיר את מעמדה הקדום ולא שינה את המרקם החברתי של הממלכה, למעט שינוי תפקידה בתור עיר בירה של הממלכה האחמנית. נתון חשוב בנוגע למדיניות הכללית של כורש הייתה כי כורש נטה לאפשר שמירה על חופש דת ודרש את התמיכה בו רק מבחינה מעשית ולא תרבותית. באופן הזה יכלו כהני העיר בבל לשמור על פולחן הדת שלהם לאל העתיק "מורדוכ", וכך שלטונות של כורש לא עורר זעזועים של ממש ולא גרם לתושבי בבל לרצות למרוד בו. הוא תואר בתור איש אשר שמר על העצמאות של האנשים במקומות אותם הוא כבש, מתוך ההבנה כי באופן הזה יוכל למנוע מרידות, תופעה מקובלת באותה התקופה (הוא בעצמו מרד במדי)⁵.

² Durant, Will. "Persia in the History of Civilization" (PDF). Addressing 'Iran-America Society. Mazda Publishers, Inc. P 12.

³ "הפרסים, למרות אומץ לבם הרב יותר, נאלצו יותר מפעם אחת להיכנע למספר הגדול יותר של אויביהם. לבסוף הם ריכזו את הנשים והילדים שלהם על ההר של פסרגדאי, ההר הגבוה ביותר באותו אזור. אסטיאגס הקיף את ההר והפרסים נסוגו לפסגה שנייה, נמוכה יותר אך מוגנת יותר במצוקים ויערות ועל פסגה זו הגנו מתוך יאוש"

⁴ מרדכי נאור. ימי בית שני משיבת ציון על ממלכת החשמונאים. הוצאת יד בן צבי. ירושלים. 1995. עמ' 19-33

⁵ Pierre Briant, Histoire de l'Empire Perse. De Cyrus à Alexandre, Librairie Artheme Fayard, 1996 - in English, From Cyrus to Alexander: A History of the Persian Empire, 2002. P12